ולא קבל עליו שמירת נזקיו. אם יזיק הוא את אחרים: איני והא תני רב יוסף. אדרבי אלעזר פריך: והפונדק. בית גדול שרגילין אורחים ואכסנאין לנון בו ואם הזיק זה את חבירו אינו ולא הוי כרה"ר דהואיל ואינו מיוחד לבני רשות הרבים אלא לאותן הדרין בו כשדה[ד]) אחר קיימין ביה שהרי ע"י שמירת הם דרים שם: והסברא דמתניתא לא פליגי. דליכא בריתא דקאי כוותי והתניא ד' כללות כו': חייב בכל. נקמן מפרש שאפילו קרן תמה משלם נזק שלם הואיל ונכנס לרשותו והזיקה: פטור מכל. דאמר ליה תוכך ברשותי מאי בעי: על השן ורגל. דלא קיימין ביה בשדה אחר[ה]) דמשמע שיהא מיוחד לניזק אבל על הנגיחה ועל הנגיפה והנשיכה והרביצה שהן תולדותיו של קרן תם משלם חצי נזק דכרה"ר הוא שהרי לשניהן רשות בו: לא לזה ולא לזה. מפרש לקמיה דאינו של שניהן אלא של אחד מהן של ניזק: חייב כח על השן ועל הרגל. נ"ש: ועל הנגיחה כו'. ולקמן פריך הא תנא רישא דבאחר הניזק אפילו קרן תמה משלם נ"ש: פטור כח על השן ועל הרגל. והיינו כר' אלעזר: וקפריך גמרא קשיא אהדדי: כי תניא ההיא. דפטור: באחר המיוחדת לזה ולזה. לפירות ולשוורים דהויא ליה חצר השותפין לגבי שן ולגבי קרן הלכך נשן פטור ברה"ר[ו]) ובקרן תמה מ"ל ברה"ר[ו]) משלם: ודרב יוסף באחר המיוחדת כו'. דהויא חצר הניזק שלא היה לו להכניס שם שוורים ולא דמי לרה"ר: פונדק אינו מיוחד לשוורים לפי שאם מונחת פרגמטיא של סוחרים ואינן מניחין ליכנס שם שוורים שלא ידחפו ויטנפו כליהם: אמתם בקעה רועים שם שוורים: בעינן שדה אחר וליכא. שהרי יש למזיק רשות בה להכניס פירותיו: שדה אחר קיימין ביה. שהרי נכנס שלא ברשות שלא היה לו רשות לשוורים: אמוראי נמי לא פליגי. דהא דרב מסדא בשאינה מיוחדת לשוורים ודרבי אלעזר במיוחדת אף לשוורים: בקושיא דר' זירא ופירוקא דאביי. ובאחר המיוחדת לפירות ולא לשוורים רב מסדא כאביי דסיון דאינה מיוחדת לשוורים שדה אחר קיימא ביה ורבי אלעזר כרבי זירא סיון דיש למזיק רשות בה לפירות לא קיימא ביה שדה אחר: חייב על הכל לא קפני. דליהוי משמע על השן והרגל ועל הקרן אלא חייב בכל דמשמע על הקרן אע"ג שהוא אם אתא לאשמועינן דחייב נ"ש: רבי טרפון היא דאמר. לקמן בפרק כיצד (דף כד:): משונה קרן באחר הניזק נ"ש משלם. קרן תמה וכל תולדותיה קרי משונה הואיל ושינו את ומתן שלא היו דרכן לכך: אלא דאחר. שאינו לא ניזק ולא מזיק וקתני חייב על השן והא בעינן שדה אחר: אלא א"ל שמואל לרב יהודה כו'. לקמן [עו:] גבי חמשה תמין: שבוק מתניתין. לא תטרח לשנויי כחד תנא: ותא אכסברא. ואימא כוותי דאוקי אנא רישא רבי טרפון וסיפא רבנן וד' כללות דקאמר ר"ש תרי מינייהו בחד דוכתא חד כר' טרפון וחד כרבנן: אלא דחד. דניזק: דלגבי שן הויא באחר הניזק. וחייב המזיק בנזקי שן שהרי לגבי פירות אינה אלא דניזק: ולגבי קרן הויא רה"ר. שהרי ברשות הכנים שם שורו ומשום הכי הוא משלם חצי נזק ומו לא: ג' כללות הוו. דהאי כללא בתרא שמעינן ליה מקמאי דסיון דלגבי שן הויא חצר הניזק למה ליה למתני חייב על השן הא תנא ליה רישא כל שהוא רשות לניזק ולא למזיק חייב בכל וקרן באחר השותפין הא תנא ליה רישא כגון חצר השותפין והבקעה על הגגיפה ועל הנגיפה תם משלם חצי נזק:

שלשה

ולא קבל עליו שמירת נזקיו. ואם תאמר כיון דלא קביל עליה פשיטא דתם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם ויש לומר דסלקא דעתך דשמירת נזקין דעלמא לא קביל אבל אנזקין לתורא דשואל גופיה סלקא דעתך שקבל וליפטר משאיל:

מי לא פליגי. הוי מצי לאוקמי ההיא דרב יוסף לא לזה ולא לזה לשוורים ולפירות דחד:

לא לזה ולא לזה לפירות אלא לחד. ר"ת גרים לא לזה ולא לזה לשוורים דגבי שן הויא אחר הניזק שהזיק פירות אבל גבי שוורים ה"ל קרן ברה"ר כיון שלא היה להם רשות ליכנס ול"ג כמו שכתוב בספרים ולזה ולזה לשוורים דא"כ גבי שן לא היה לו ליחשב אחר הניזק כיון שיש רשות לכל חד וחד להכניס שם שורו כדמוכח לעיל ולא בעי לאוקמא לזה ולזה לפירות ולא לשוורים דלא כר' זירא ועוד דליפטרא לא משמע הכי[ח]):

אי הכי ארבעה שלשה הוו. בשלמא לשמואל דמוקי רישא רבי טרפון וסיפא רבנן אצטריך סיפא לאשמועינן לאפוקי מדרבי טרפון אלא לרבינא לא צריכא כלל דלגבי שן הוי אחר הניזק שמעינן מכל שהוא רשות לניזק וקרן ברה"ר שמעינן מאחר השותפין והבקעה: פרה

השותפין והבקעה פטור בה על השן ועל הרגל קשיא אהדדי כי תניא ההיא [ז]בחצר מיוחדת לזה ולזה בין לפירות בין לשוורים ההיא דרב יוסף [ז]בחצר מיוחדת לפירות ואינה מיוחדת לשוורים דלגבי שן הויא לה חצר הניזק דיקא נמי דקתני הכא דומיא דפונדק וקתני התם דומיא דבקעה שמע מינה מתקיף לה רבי זירא כיון דמיוחדת לפירות הא בעינן [ו]ובער בשדה אחר וליכא א"ל אביי כיון דאינה מיוחדת לשוורים שדה אחר קיימא ביה א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא לימא מדמתניתא לא פליגי אמוראי נמי לא פליגי אמר ליה אין ואם תמצא לומר פליגי בקושיא דרבי זירא [ח] ובפירוקא דאביי פליגי: גופא ארבעה כללות היה רבי שמעון בן אלעזר אומר בנזקין כל שהוא רשות לניזק ולא למזיק חייב בכל על הכל לא קתני אלא חייב בכל בכולי נזק מני [ט]רבי טרפון היא דאמר משונה קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם אימא סיפא לא לזה ולא לזה כגון חצר שאינו של שניהם חייב בה על השן ועל הרגל מאי לא לזה ולא לזה אילימא לא לזה ולא לזה כלל אלא דאחר והא בעינא ובער בשדה אחר [ו]וליכא אלא פשיטא לא לזה ולא לזה אלא דחד וקתני סיפא תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם אתאן לרבנן דאמרי [ח]משונה קרן בחצר הניזק חצי נזק הוא דמשלם רישא רבי טרפון וסיפא רבנן [ח] אין דהא אמר ליה שמואל לרב יהודה [ט]שיננא שבוק מתניתין ותא אבתראי רישא רבי טרפון וסיפא רבנן רבינא משמיה דרבא אמר כולה רבי טרפון היא ומאי לא לזה ולא לזה לא לזה ולא לזה לפירות אלא דחד לזה ולזה לשוורים [ט]דלגבי שן הויא לה חצר הניזק לגבי קרן הויא לה רשות הרבים א"ה ארבעה שלשה הוו אמר רב נחמן בר יצחק

שלשה

מסורת הש"ס

ח) [תוספתא פ"ח], ט) [לקמן עו: עח. יח. כד: מח.], ג) [בכורות לו. וש"נ], ד) כמ"ל: בשדה, ה) [שמות כב], ו) בס"ל: בהיה"ר, ז) כמ"ל: ברה"ר, ח) [ועיין תוספות לקמן עז. ד"ה כולה],

גליון הש"ם

גמ' ובפירוקא דאביי פליגי. עי' לקמן דף עז ע"א תוס' ד"ה כולה ר"ע: אין דהא א"ל שמואל כו'. לקמן דף עו ע"ב ודף לו ע"ב:

רבינו חננאל

ואם קיבלו עליהן גם שמירת נזקין בעל השור פטור דיכול למימר להו אילו אזיק לאחריני אחון בעיתו לשלומי השתא דאזיק לתורא דידכו בעינא לשלומי לכו. וכיון שקיבלו השומרים שמירת נזקין נפרץ ביום ויצתה בלילה או שפרצוה לסטים ויצתה והזיקה פטור. ואקשינן על ר' אלעזר הא דתני ר' יוסף חצר השותפין והפונדק חייב בה על השן ועל הרגל ופריק במיוחדת לזה ולזה לפירות ולא לשוורים ראי לא תימא הכי הא דתניא ד' כללות היה ר' שמעון בן אלעזר אומר בנזקין כל שהוא רשות לניזק ולא למזיק חייב בכל. למזיק ולא לניזק פטור בכל. לזה ולזה כגון חצר השותפין והבקעה פטור בה על השן ועל הרגל. קתני מיהא פטור בה על השן ועל הרגל קשיין אהדדי. אלא הא דתני ר' שמעון בחצר המיוחדת לשניהן בין לפירות בין לשוורים והא דתני ר' יוסף בחצר המיוחדת לשניהם לפירות ולא לשוורים ופשוטה היא. ואמרינן כיון דשנית להו למתניתא שני נמי לאמוראי ואימא ר' חסדא דחייב על השן ועל הרגל בחצר המיוחדת לפירות ולא לשוורים ור' אלעזר דפטר בחצר המיוחדת לשתיהן לפירות ולשוורים. ואם תמצא לומר פליגי בקשיא דר' זירא דאמר כיון דמיוחדת לפירות הא בעינא ובער בשדה אחר וליכא. ופריק אביי כיון דאינה מיוחדת לשוורים שדה אחר קיימא ביה. ר' אלעזר כר' זירא ורב חסדא כאביי. גופא ד' כללות היה ר"ש בן ר' אלעזר אומר כל שהוא רשות לניזק ולא למזיק חייב בכל דייקינן מדלא קתני חייב על הכל דמשמע על קרן ועל השן ועל הרגל אלא קתני חייב (על) בכל דמשמע בכל הנזק שמעינן מינה דלר' חייב בכל וקרן באחר השותפין הא תנא ליה רישא כגון חצר השותפין והבקעה על הגגיפה ועל הנגיפה תם משלם חצי נזק:

עין משפט נר מצוה

קלח א מי' פ"ד מהל' נזקי ממון הלכה י
סמג עשין מז סח טוש"ע ח"מ סימן שלו סעיף ח
וסימן שמז:
קלט ב ג מי' פ"ח שם הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שפט סעיף י:
קם ד ה מי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף יא:
קמא ו מי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף יב:
קמב ז מי' שם הלכה ח ועיין במ"מ טוש"ע שם סעיף יא:
קמג ח מי' שם טוש"ע שם סעיף יט:
קמד ט מי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף יג יד:

תורה אור השלם

1. כִּי יַבְעֵר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירוֹ וּבָעַר בִּשְׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם: שמות כב ד

רבינו חננאל (המשך)

טרפון היא דאמר קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם והא דר' טרפון בפרק כיצד. ודייקינן תוב מסיפא דקתני לא לזה ולא לזה אלא דחד מינייהו והוא דניזק וקתני תם משלם חצי נזק רישא ר' טרפון וסיפא רבנן אין האמר ליה שמואל לר' יהודה שבוק מתני' ותא בתראי פירושו בשמועה שאחרי זאת כו' ובא רבינא ותירצה הכי כגון חצר המיוחדת לפירות לאחר ולשניהן לשוורים דלגבי שן הויא לה חצר הניזק לבדו ולגבי קרן הויא לה רשות הרבים. ואקשי' עליה אי הכי ד' כללות ג'

פרה שהזיקה טלית וטלית שהזיקה פרה. פי׳ הקונטרס שהזיקו זה את זה ושמין הנזק בכסף ומי שהזיק מחירו יותר ישלם העודף וקשה דע״כ פרה שהזיקה טלית היינו בחצר הניזק או בכוונתו להזיק והוי קרן או דרך הלוכו והוי רגל וטלית שהזיקה פרה היינו ברה״ר דהוי מועט נזר דאי אפשר לאוקמי פרה שהזיקה טלית נמי ברה״ר ומועט קרן דאם כן היה פטור בעל פרה כדאמר לקמן בפרק ב׳ (דף כ.) דכל המשנה וגא אמר ושינה בו פטור ואפילו אם נפרש שכן אירע שפרה הזיקה טלית בחצר ברשות הניזק וטלית שהזיקה פרה ברה״ר אכתי מתניתין היא לקמן בפרק המניח (דף נג.) ב׳ שוורין תמיס שחבלו זה בזה משלמים במותר ח״נ מועדים משלמים במותר נ״ש וי״ל דתני והדר מפרש ור״ת מפרש דאו או קתני כמו חלן ועשה מאמר ונתן בגו ביומות (דף נ.) ולא גא לאשמועינן שאין אומרים שיקח כל הטלית בשביל מה שהזיקו דהא טלית בור הוא ולא משלם מגופו ועוד נמי שמעינן הא מתניתין דהמניח אלא אומר ר״ת דאין אומרין תנא פרה בטלית גא לאשמועינן דלא כר״ע דאמר לקמן בהמניח (שם) יוחלט שור לניזק אלא יוסף כרבי ישמעאל ובקרן מיירי וטלית בפרה אתא לאשמועינן דלא גבי מיתמי דלא ס״ד דליגבי אף ע״ג דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי דמה שאמרה תורה מן העלייה זהו ליפות כחו של ניזק דאם אין המזיק שוה נזקו ישלם מן העלייה אבל ביתמי דאי משתלמי מן העלייה הוה פסידא דניזק דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי ואי משתלם מגופו יגבה אפי׳ מיתמי דהוי כאלו תפס מחיים וה״א דמשלם מגופו וכ״ג פרה שהזיקה טלה דא״כ ליתני שוורים שחבלו זה בזה כדלקמן בהמניח (שם) ודלא הש״ס להזכיר פרה וטלית כדאמרינן (לקמן דף לד:) הניח להם אביהם פרה וטלית: **דבר** השוה כל כסף. [א] לאו דוקא דיתר מפלגא [ז]יש להם אומאה כדמשמע בפרק החבל (ב״מ דף נז:) אלא שוה כל כסף יותר ממטלטלי: **עבדים** ושטרות נמי ניקנין בכסף. וכ״ג שטרות דאין נקנין בכסף אלא במסירה ובשטר ואפילו בחליפין נמי ג״ע ובקונטרס פירש דלא אתפרש היכא שטרות נקנין בכסף: **ביתמי.** וא״ת לרב ושמואל דאית להו בפרק גט פשוט (ב״ב דף קעה.) דשיעבודא לאו דאוריתא ומלוה על פה לא גבי מיורשין אפי׳ נכסים שיש להן אחריות אין נזקקין ודא לאיי בשעמד בדין[ז]:

שמע מינה לוה ומכר נכסיו בו׳. פי׳ הקונטרס והא קיימא לן דאתי מלוה וערוך ומימה אי נזקין כמלוה בשטר הוא לא הוה ליה למימר ש״מ כו׳ אלא ה״ל למיפרך והתנן[ח] המלוה מחירו בשטר גובה מנכסים משועבדים ואי תשיב מלוה ע״פ א״כ מאי קאמר ש״מ אין ב״ד גובין לו מהן הא פשיטא דאין גובין דהתנן המלוה מחירו בעבדים גובה מנכסים בני חורין ואי היא גופה קדייק ש״מ דאין גובין לו מהן והוי כמלוה על פה ואע״ג דנזקין מלוה הכתובה בתורה היא וקשה למ״ד בפ״ק דערכין (דף ו:) דמלוה הכתובה בתורה בשטר דמיא א״כ אמאי אמר לוה ומכר נכסיו הוה ליה למימר ש״מ מלוה הכתובה בתורה לאו כשטר דמיא ומפרש ר״ת ש״מ לוה ומכר נכסיו אין ב״ד גובין לו מהם מן התורה דשיעבודא לאו דאוריתא א] ולהכי בנזקין נמי לא גבי דבמלוה בשטר דוקא תקון רבנן דליגבי ממשעבדי משום נעילת דלת דאי שיעבודא דאוריתא ובמלוה ע״פ מדרבנן הוא דלא גבי משום תקנת נקודות א״כ מיקשי הכא אמאי לא גבי בנזקין דהכא ליכא תקנה דנקודות ולא דמי למלוה על פה דהתם מאן דיזיף בלנעא חיף אבל מזיק לא דייק ואת״ל ליה קלא וקשה למ״ד שיעבודא דאוריתא פרק גט פשוט (ב״ב דף קעה:): **פרט** לבית דין הדיוטות. פ״ה לענין דיני קנסות ומע״ג דמתניתין לא אירי בקנסות למ״ד תנא שור לרגלו ומבעה לשינו מ״מ מרמז לנו התנא במתני׳ אפי׳ במילי דלא אירי בגישא דה״ל מפרש בסמוך ע״פ עדים פרט למודה בקנס ואח״כ באו עדים:

אלא למ״ד מודה בקנס ואח״כ באו עדים דחייב מאי איכא למימר. למודה בקנס ולא באו עדים כלל לא אצטריך דמתניתין היא במרובה (לקמן דף עד:) דע״פ עצמו פטור דלא שייך תני והדר מפרש דאין מאריך שם יותר מבכאן:

שלשה כללות בד׳ מקומות. דאין כאן אלא ג׳ דינין בגישות הניזק חייב בכל גישות המזיק פטור מכל בחצר השותפים חייב בח״נ בקרן ופטור על השן והרגל אבל בארבעה מקומות הן שאין דינן שוה דיש חצר השותפין שהוא חייב בה על השן כגון דמיוחדת לאחד לפירות ולשניהן לשוורין: **מתני׳ שום כסף.** כולה מתניתין מפרש בגמרא: **גמ׳ שוה זה.** של נזקין: **לא יהא אלא בכסף.** שיהו ב״ד שמין כמה שוה הנזק מנה או מאתים וכך ישלם לו: **פגיעה.** בתניתין להא דת״ר בברייתא וש״מ דהא ברייתא עיקר היא: **פרה שהזיקה טלית.** שדרסה עליה בחצר הניזק (א) וטלית שהזיקה פרה ברה״ר כגון שנתקלה בהמה בטלית ונשבר רגל פרה: **אין אומרין תנא פרה בטלית.** יטול את הפרה שהזיקה טליתו ולא תהא נשומית אלא הן חסר והן יותר יטלנה: **אלא שמין אותה בדמים.** שמין הניזקין בכסף ולפי מה שהזיק את חבירו ישלם [ב](ומי שהזיק את חבירו יותר ישלם): **שוה כסף.** כלומר שוה כסף יפרע לו: **מלמד שאין כ״ד נוקקין.** ליפרע מן המזיק אא״כ יש לו קרקע דהיינו שוה כסף דמתניתין ולקמן מפרש מאי משמע: **דבר השוה כל כסף.** שנותנין עליו. וקפריך מאי ניהו דאין להן אוגאה מאי כל כסף דקאמרת דאין להן אוגאה שאפילו קנאן ביותר מדמיהן שאות אין מוכר חייב להחזיר לו כדקאמרינן בפרק הזהב (ב״מ דף נו.) העבדים והשטרות והקרקעות אין להן אוגאה אפילו קנאן ביותר מדמיהן: **שטרות.** אם מכר שטרות לחבירו אין יכול לוקח לתבוע ממנו אוגאה: **דבר הנקנה בכסף.** בלא משיכה דקרקע נקנה בכסף בפ״ק דקדושין (דף כו.): **עבד נמי נקנה בכסף.** כדקתני בקדושין (דף יד: כב:): שטרות דנקנות בכסף [ג]לא איתפרש היכא: **אלא אמר רב אשי שוה כסף.** דהיינו קרקעות והכי משמע שוה כסף ישלם ולא כסף עצמו והני כולהו מטלטלים ועבדים ושטרות כסף נינהו דאלי לאמטויינהו ממתא למתא ומזדבני: **שוה כסף אפי׳ מוכין.** אלמא דמטלטלין נמי גבינן לניזקין: **ביתמי.** קאמרינן דאי שבח להו אבוהון המזיק מקרקעי גבי מיניהו אבל ממטלטלי לא דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב דאיכא למימר לאחר מיתת אביהן קנאום: **כדאמר רבא אמר רב נחמן.** במסכתא כתובות בפרק הכותב: **שתפס מחיים.** דאבוהון: **בפני ב״ד.** הכי משמע מתניתין שוה כסף בפני ב״ד שיהו קרקעותיו בפני ב״ד: **פרט למוכר נכסיו.** וכילה המעות ובא לבית דין שאין בית דין נפרעין מן הלקוחות: **ש״מ.** בתמיה והא קי״ל דאתי מלוה וערוך: **אלא.** להכי אתא מתניתין דב״ד מומחין דינן דיני קנסות ולא בית דין הדיוטות: **ע״פ עדים.** שיעידו על הנזק בב״ד שזה הזיקו: **הניחא למ״ד כו׳.** פלוגתא הוא לקמן בפרק מרובה (דף עה.): בני

מתני׳ שום כסף בפני ב״ד ועל פי עדים בני חורין בני ברית והנשים בכלל הנזק והניזק והמזיק בתשלומין: **גמ׳** מאי שום כסף אמר רב יהודה שום זה לא יהא אלא בכסף תנינא להא [ד]דתנו רבנן [א]פרה שהזיקה טלית וטלית שהזיקה פרה אין אומרים תצא פרה בטלית וטלית בפרה אלא שמין אותה בדמים: שוה כסף: דתנו רבנן שוה כסף מלמד [ב]שאין בית דין נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות אבל אם קדם ניזק ותפס מטלטלין בית דין גובין לו מהן אמר מר שוה כסף מלמד שאין בית דין נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות מאי משמע אמר רבה בר עולא דבר השוה כל כסף מאי ניהו דבר שאין לו אונאה [ג]עבדים ושטרות נמי אין להן אונאה אלא אמר רבה בר עולא דבר הנקנה בכסף [ד]עבדים ושטרות נמי נקנין בכסף אלא אמר רב אשי שוה כסף ולא כסף והני כולהו כסף נינהו רמי ליה רב יהודה בר חיננא לרב הונא בריה דרב יהושע תנא שוה כסף מלמד שאין בית דין נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות והתניא [ה][1]ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין הכא במאי עסקינן [ה]ביתמי אי ביתמי אימא סיפא אם קדם ניזק ותפס מטלטלין בית דין גובין לו מהן אי ביתמי אמאי בית דין גובין לו מהן [ו]כדאמר רבא אמר רב נחמן שתפס מחיים הכא נמי [ז]שתפס מחיים: בפני בית דין: פרט למוכר נכסיו ואחר כך הולך לבית דין שמע מינה לוה ומכר נכסיו ואחר כך בא לבית דין אין בית דין גובין לו מהן אלא [ח]פרט לב״ד הדיוטות: על פי עדים: [ח]פרט [ט]למודה בקנס ואחר כך באו עדים שהוא פטור הניחא למאן דאמר מודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור למאן דאמר מודה בקנס ואחר כך באו עדים חייב מאי איכא למימר סיפא אצטריך ליה בני

א) [מוספתא פ״ו], ב) לעיל ז. [וש״נ], ג) במוכות פד:, ד) [לקמן עד:], ה) פ״ו מינו, ו) [עי׳ תוספות קדושין מב: ד״ה ה״ג וכמוכות נמ. ד״ה אלמנה. ועוד שם ק. ד״ה ל״ל מחמן], ז) [עי׳ תוספות לעיל יא: ד״ה כגון], ח) [נ״ב קעה.].

תורה אור השלם

ז. בְּעַל הַבּוֹר יְשַׁלֵּם כֶּסֶף יָשִׁיב לְבַעְלָיו וְהַמֵּת יִהְיֶה לוֹ: שמות כא לד

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה פרה וכו׳ בחצר הניזק (וטליתו). תו״מ וע״ב ס״ו או טליתו:

גליון הש״ס

רש״י ד״ה עבד כו׳ לא איתפרש. עי׳ ברכות דף כה ע״ב בתי״ד ד״ה מאן שמעת ליה ושם נאמרו:

הגהות הגר״א

[א] תוס׳ ד״ה דבר כו׳ לאו דוקא כו׳. נ״ב ור״ף ורמב״ם מולקין על זה:

הגהות מהר״ב רנשבורג

[א] תוס׳ ד״ה ש״מ וכו׳ ולהכי בנזקין נמי לא גבי. עי׳ באור דבריהם היטב בשער המלך פי״ט מהל׳ מלוה ולוה הלכה ה ותוק היטב:

מוסף רש״י

ישיב. כסף ישיב לבעליו, דהוה ליה למיתמר בעל הבור ישלם כסף לבעליו, ישיב דכתב רחמנא למה לי, הואיל וכבר כתיב ישלם, לרבות כל השבות (לעיל ז.).

עין משפט נר מצוה

קמה א טוש״ע ח״מ סי׳ שפט סעי׳ ח:

קמו ב מיי׳ פ״ח מהל׳ גזקי ממון הל׳ י סמג עשין סז טוש״ע ח״מ סימן תיט סעיף ג [וכל סוגיא זו איתא ברב אלפס בתמצית זו וגם בב״מ פ״ד דף לד]:

קמז ג מיי׳ פי״ג מהל׳ מכירה הלכה ח סמג לאוין קיג וש״ע ח״מ סימן רכז סעיף כט:

קמח ד מיי׳ שם פ״ב הלכה ל סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סימן קלו סעיף ל וסימן קלח סעיף ל:

קמט ה ו מיי׳ פ״ח מהלכות גזקי ממון הלכה יא סמג עשין סז טוש״ע ח״מ סימן תיט סעיף ג:

קנ ז מיי׳ פ״ב מהלכות סנהדרין הלכה ח סמג עשין לו טוש״ע ח״מ סימן ל סעיף ל:

קנא ח מיי׳ פ״ג מהל׳ גניבה הלכה ח סמג עשין עח:

רבינו חננאל

הוו לניזק ולא למזיק חייב בכל למזיק ולא לניזק פטור בכלל. לזה לפירות ל) חייב בכל ולשניהן לשוורים הם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם הנה ג׳ דינים. ופריק ג׳ כללות בד׳ מקומות כלומר ב) לזה לפירות ולזה לשוורים שני מקומות הן: **מתני׳** שום כסף כו׳ אמר ר׳ יהודה שום כסף זה לא יהא אלא בכסף תנינא להא דתנו רבנן פרה שהזיקה טלית וטלית שהזיקה פרה אין אומרים תצא זו בזו אלא שמין אותן בדמים ש״מ דכל בלא שומא לא גמר ומקני וכן הדין המחליף פרה בחמור וכיוצא בו וכן הדין במקח וממכר לא קנה אלא אם עשאן דמים. שוה כסף כדתניא שוה כסף מלמד שאין ב״ד נזקקין אלא לנכסים שיש להם אחריות ואם קדם ותפס מטלטלין ב״ד גובין לו מהן. אוקימ׳ ביתמי ואם קדם ותפס מטלטלי מחיים ב״ד גובין לו מהן והא דרב אשי דאמר שוה כסף ולא כסף פירוש איהו דבר שהוא שוה כסף והוא עצמו אינו כסף זה קרקע אבל עבדים ושפחות ג) כיוצא בהן כולן כסף הן

ל) נראה לי״ל לא לזה ולא לזה לפירות ולא לחד חייב על השן ועל הרגל ולשניהן לשוורים וכו׳.

ב) אולי ל״ל לא לזה ולא לזה לפירות ולזה ולזה לשוורים וכו׳.

ג) עי׳ בתוספות ד״ה עבדים.

בני חורין ובני ברית בני חורין א)למעוטי עבדים בני ברית למעוטי ב)עובדי כוכבים וצריכא דאי אשמעינן עבד משום דאין לו יחם אבל נכרי דיש לו יחם אימא לא ואי אשמעינן נכרי משום דלא שייך במצות אבל עבד דשייך במצות אימא לא צריכא: והנשים בכלל הנזק: מנהני מילי ג)אמר רב יהודה אמר רב וכן תנא דבי ר' ישמעאל אמר קרא [1]איש או אשה כי יעשו מכל חטאת (ה) [2]השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה דבי רבי אלעזר תנא [2]ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם השוה הכתוב אשה לאיש לכל דינין שבתורה דבי חזקיה ורבי יוסי הגלילי תנא אמר קרא [3]והמית איש או אשה השוה הכתוב אשה לאיש לכל מיתות שבתורה ד) וצריכי דאי אשמעינן קמייתא התם הוא דחם רחמנא עלה כי היכי דתהוי לה כפרה אבל דינין איש דבר משא ומתן אין אשה לא ואי אשמעינן דינין כי היכי דתיהוי לה חיותא אבל כפרה איש דבר מצוה אין אשה דלאו בת מצוה לא ואי אשמעינן הני תרתי הכא משום כפרה והכא משום חיותא אבל לענין קטלא איש דבר מצוה (ו) לשלם כופר אשה לא ואי אשמעינן כופר משום דאיכא איבוד נשמה אבל הני תרתי דליכא איבוד נשמה אימא לא צריכא: הניזק והמזיק בתשלומין: ז)אתמר פלגא נזקא רב פפא אמר ממונא רב הונא בריה דרב יהושע אמר ח)קנסא רב פפא אמר ממונא קסבר ט) סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימן ובדין הוא דבעי לשלומי כוליה ורחמנא הוא דחם עליה דאכתי לא אייעד תוריה רב הונא בריה דרב יהושע אמר ט קנסא קסבר סתם שוורים בחזקת שימור קיימי ובדין הוא דלא לשלם כלל ורחמנא הוא דקנסיה כי היכי דלנטריה לתוריה תנן הניזק והמזיק בתשלומין בשלמא למאן דאמר פלגא נזקא ממונא היינו דשייך ניזק בתשלומין אלא למ"ד פלגא נזקא קנסא השתא דלאו דידיה שקיל בתשלומין איתיה לא נצרכא י)אלא ז)לפחת נבילה פחת נבילה הא תנא ליה רישא כ)תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלין בנבילה חדא בתם וחדא במועד וצריכא דאי אשמעינן תם משום דאכתי לא אייעד אבל מועד אימא לא ואי אשמעינן מועד משום דקא משלם כוליה אבל תם אימא לא צריכא ת"ש ל)מה בין תם למועד מ)שהתם משלם חצי נזק מגופו ומועד משלם נזק שלם מן העלייה ואם איתא ליתני נמי הא ל)תם אינו משלם ע"פ עצמו מ)תנא ושייר מאי שייר דהאי שייר ח)ישייר חצי כופר אי משלם חצי כופר לאו שיורא הוא הא מני מ)רבי יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר ת"ש

כני חורין. שיהו העבדים בני חורין ובני ברית: **עבד אין לו יחם.** דאמרינן בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סב.) הכל מודים בעבד שאין לו יחם כדכתיב ב) עם החמור עם הדומין לחמור: **נכרי יש לו יחם.** כדמפרש התם דכתיב [מ"ל טו] הדרימון) בן טבריומון בן ג)מזאל: עבד כנעני שייך במצות שהנשים מיבנות בהן דגמר לה לה מאשה ד): **לפניהם.** כולן בכלל: **קמייתא.** אין לו אשה כי יעשו דמשמעי בקרבן: **הוא דחם רחמנא עלה.** דתיהוי כאיש לענין כפרה: **כי היכי דתיהוי לה חיותא.** דאי לא הואי בכלל דינין הוי פרטי תגרי מינה: **אין דבר מצוה.** משלם בעל השור כופר ליורשים משום דבטליה ממצות: **ממונא.** דין הוא שישלמנו ואינו קנס ופקא מינה דאי מודה מקמי דאתו סהדי לא מיפטר: **לאו בחזקת שימור קיימי.** שרגילין בנגיחה ובריכין שמירה: **בתשלומין.** משמע דשניהן מפסדי ממון בתשלומין שזה משלם מחצה וזה מפסיד מחצה: **דשייך ניזק בתשלומין.** כלומר מפסיד ממה שהיה ראוי לו דבעי למשקל כוליה שזה פשע בשורו שלא שמרו: **בתשלומין איתיה.** בתמיה דמשמע שמפסיד מדינו: **לפחת נבילה.** דכל פחת נבילה דניזק הוא והיינו דשייך ניזק בתשלומין שאפילו אותו קנס שזיכתה לו מורה אינו נוטל כולו: **הא פגא ליה רישא.** חצאי בתשלומי נזקו וקתני עלה תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלים בנבילה ואמרינן לא נצרכא אלא לפחת נבילה: **מנופו.** ואם אינו שוה חצי נזק מפסיד הניזק כדכתיב (שמות כא) ואלו את כספו: **מן העלייה.** אם אינו שוה כנגד כל המזק נוטל נכסים מדימו: **ואם איתא.** דקנסא: **ליתי נמי הא.** שחצי נזקו של תם קנס ואינו משלם ע"פ עצמו ומועד הוי ממון ומשלם ע"פ עצמו: **חצי כופר.** מועד שהמית את האדם משלם כופר ליורשים ותם אפילו חצי כופר לא משלם: **רבי יוסי הגלילי היא דאמר.** בפרק שור שנגח את הפרה ה) (לקמן דף מב.) תם ו) משלם חצי כופר ולילא שיורא דאי מה ו) משלם חצי כופר דהאי מני תם לה תם אינו משלם חצי כופר לאו שיורא הוא דהא מני לה תם משלם חצי כופר ולא אשמעינן דמועד נזק שלם וכופר בכלל: המית

השוה הכתוב אשה לאיש. היינו דוקא היכא דהפרשה נאמרה בלשון זכר כי הא דרים תמורה (דף ב:) דפרין אמאי אינטריך רבוי לענין תמורה לפי שהפרשה נאמרה בלשון זכר והא השוה הכתוב אשה לאיש אבל היכא דכתיב איש בהדיא ודאי התם צריך רבוי בהדיא דפרק אלו מיתות (סנהדרין סו.) איש כי יקלל אין לי אלא איש אשה מניין ת"ל לקמן בשור שנגח ארבעה ומחשה (דף מד: ושם ד"ה שור האשה) דאמר שור שור שבעה להביא שור האשה גבי שור שהמית אמאי אינטריך רבוי הא התם לא כתיב איש ואע"ג דכתיב גם בעליו יומת אינו אלא לשון זכר בעלמא ואומר ר"ת ה)[דמקשינן] התם נגיחה למיתה ונגיחה לנזקין והוה ילפינן מנזקין דכתיב בהו (שמות כא) איש כי יגוף שור איש למעוטי אשה אי לאו רבוי דקרא:

אשר תשים לפניהם השוה הכתוב אשה לאיש. תימה הא לפניהם לא איירי אלא בכסרים לדון דכן דרשינן בפרק בתרא דגיטין (דף פח: ושם) לפניהם ולא לפני הדיוטות ואשה פסולה לדון דתנן בפרק בא סימן (נדה דף מט: ושם) כל הכשר לדון כשר להעיד ואשה פסולה להעיד כדאמרינן בהחובל (לקמן דף פח.) ובפרק שבועת העדות (שבועות דף ל.) וי"ל דהכיא דפרק בא סימן (נדה ד' מט:) באיש איירי כלומר כל איש הכשר לדון כשר להעיד ומדכתיב (שופטים ד) והיא שפטה את ישראל בדבורה אין להביא ראיה דאשה כשירה לדון דשמא היו מקבלין אותה עליהם משום שכינה ולא"ת בגיטין (ד' פח:) דרשינן לפניהם למעוטי הדיוטות והכא דרשינן לרבות אשה וי"ל דהתם ממעט משום דלפניהם קאי אמאלהים דכתיב בפרשה ולא"ת בלא לפניהם תיפוק ליה דבעינן מומחים מאלהים ויש לומר דלפניהם אינטריך לכל דבר עשוי וכפייה אף על פי שאינו דין דבעי מומחין וכן מוכח בפ"ק דסנהדרין (דף ז:) דדרים מאשר תשים אלו כלי הדיינין ו): **והמית איש או אשה.** תימה דקקא קמא כי יגח שור את איש או את אשה ה"ל הכא לאתויי דמקרא דוהמית איש דרשינן בשור שנגח ארבעה ומחשה (לקמן דף מב:) מה איש נזקין ליורשיו כו' והכי איתא התם והמית איש או אשה אמר ר' עקיבא וכי מה בא זה ללמדנו לחייב על אשה כאיש הרי הוא אומר כי יגח שור וכו' אלא להקיש אשה לאיש מה איש נזקין ליורשיו כו':

לכל מיתות. כלומר שחייבין עליהם מיתה או כופר כמו על האיש דהכי איירי קרא דוהמית איש או אשה וכשמוך נמי קאמר

לא נצרכא אלא לפחת נבילה. אע"ג דשקיל דלאו דידיה מ"מ כיון דזכייה ליה רחמנא חצי נזק משבינן ליה דאיתיה בתשלומין מה שפחת נבילה עליו ולא חצי ח"ל לגזיק קרנא דתורך קנינא ביה כדפי' לעיל [י: ד"ה לא נגרכא]: **אי משום חצי כופר לאו שיורא הוא.** פי' לליקאי למ"ד פלגא נזקא ממונא מאי שייר דהאי שייר דלא שייר אלא חצי כופר דהא מני ר' יוסי הגלילי היא ולא שייר כלום דכה"ג איכא פרק שלשה מינין (מזיר דף לח:) ו) ובפרק המניל (סוכה דף ג:): **הא** מני רבי יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר. והא דמועד משלם כופר אלא ותם חצי כופר לאו שיורא הוא דהא תנא תם משלם חצי נזק ומועד משלם נ"ש וכופר בכלל וא"ת אחצי ליתני דמועד משלם כופר אף כשהשור בספקיה ותם כשהוא בספקיה פטור אפילו לרבי יוסי הגלילי דהביאהו לנדי דין ושלם

לן

כופר ותם פטור מן הכופר. אי משום הא לאו שיורא היא הא דתנינן לקמן מה בין תם למועד כו' ר' יוסי הגלילי

ו) אינו מוכן ומוגה דע"ל ולא אם כספו של תם כלומר נוטל חצי הנזק שפשה הוי בתם.

הגהות הב"ח

(ה) גמ' מכל חטאת האדם השוה: (ב) שם דבר מלוה משלם כופר:

גליון הש"ס

גמ' וצריכי. עי' תוספות מהריב"ל מ"ל סימן כג ד"ד: שם סתם שוורים לאו בחזקת שימור. עי' לקמן דף מה ע"ב תוד"ה בחזקת שימור: שם קנסא קסבר סתם. עי' לקמן דף כד ע"ל תוס' ד"ה השתא: תוס' ד"ה אי וכו' ובפרק החליל. וע"ש ובתוס' ד"ה אי משום וע"ש:

רבינו חננאל

ולא מיתוקמא בפני ב"ד [אלא] פרט לב"ד הדיוטות. על פי עדים פרט לחודה בקנס ואח"כ באו עדים דפטור ולמאן דאמר חייב משני סיפא איצטריכא ותני רישא אגו סיפא. בני חורין למעוטי עבדים. בני ברית למעוטי נכרים. וצריכא כו'. והנשים בכלל הנזק. מנהני מילי ופשטינן דמאורייתא השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה ולכל דינין שבתורה ולכל מיתות שבתורה וצריכין כו'. והניזק והמזיק בתשלומין. איתמר רב פפא אמר פלגי ניזקא ממונא סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי פי' לאו בחזקת שמורין אלא צריכין שומר לשמרם יש מן הדין לשלם מה שהזיק ורחמנא חס עליה דאכתי לא אייעד תוריה. רב הונא בריה דרב יהושע אמר פלגי נזקא קנסא סתם שוורים בחזקת שימור קיימי כלומר כשמורין הן אינם צריכים שומר לשמרם כי [הן בני] תרבות ולא הזהירה התורה לשמור אלא המועד שנאמר בו ולא ישמרנו בעליו ובדין דלא לישלם כלל ורחמנא קנסיה כי היכי דינטריה לתוריה. תנן הניזק והמזיק בתשלומין קשיא למ"ד קנסא הלא הוא אמר קנסא קנס רחמנא המזיק למיהב פלגי ניזקא לניזק דמדינא לא מיחייב מידי והיאך תנן כי המזיק גם הניזק משלם השתא דלאו דידיה שקיל בתשלומין איתא.

תורה אור השלם

1. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חַטֹּאת הָאָדָם לִמְעֹל מַעַל בַּיְיָ וְאָשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא:
במדבר ה ו
2. וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם:
שמות כא א
3. וְאִם שׁוֹר נֶגַח הוּא מִתְּמֹל שִׁלְשֹׁם וְהוּעַד בְּבְעָלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ וְהֵמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשּׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם בְּעָלָיו יוּמָת:
שמות כא כט

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

רבינו חננאל (המשך)

ופריק כי קתני דניזק איתיה בתשלומין בפחת נבילה. פי' כגון שנגח שור ששוה מאתים לשור שוה מאתים והנבילה יפה ק' זוז נמצא הנזק ק' זוז שחייב המזיק לשלם לניזק נ' זוז ווהו האמור ומכרו את השור החי וחצו את כספו של מת ו) כלומר הנזק החי במת. ואם היתה הנבילה שוה בשעת נגיחתו (לה) ק' זוז ועכשיו בשעת התשלומין שוה פ' זוז הנה פחתה הנבילה כ' זוז זו הפחיתה על הניזק היא ווהו ששנינו הניזק איתיה בתשלומין. ואקשי' פחת נבילה תנינא תשלומי נזק מלמד שבעלים מטפלין בנבילה. ופרק' חדא בחם וחדא במועד וצריכא כו'. ת"ש מה בין תם למועד אלא שתם משלם חצי נזק מגופו ומועד משלם נזק שלם מן העלייה ואם איתא דפלגי נזקא קנסא ליתני נמי הא. תם אינו משלם על פי עצמו דהא לדברי הכל היכא דליכא סהדי מודה בקנס פטור. ופרק' תנא ושייר ומאי שייר דהאי שייר. שייר חצי כופר דתנן שור שנגח את האדם ומת מועד משלם

קנב א ב מיי' פ"מ מהלכות נזקי ממון הלכה יג ועיין בהגהות ומ"מ ומנ"ש סמג עשין סז עוש"ע מ"מ סימן מח סעיף ו:
קנג ג מיי' פ"ב מהל' שכירות הלכה ו ומיי' פ"ו מהלכות גניבה הל"ז ופ' ז מהל' אישורי ביאה הלכה ה סמג לאוין קכה טור ש"ע מ"מ סי' שמט סעיף ו וסימן שב סעיף ו:
קנד ד מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון הל' ז ופ"ה מהלכות סנהדרין הלכה ט סמג עשין סז לו עוש"ע מ"מ סימן ו סעיף ו:
קנה ה מיי' פ"ז מהל' נזקי ממון הלכה ח סמג עשין סז סח עוש"ע מ"מ סימן תג סעיף ב:
קנו ו מיי' שם פ"ו הלכה ז סמג שם עוש"ע מ"מ סימן שפט סעיף ט:
קנז ז מיי' שם פ"ב הלכה ח ופ"ג מהלכות גניבה הלכה ז:
קנח ח מיי' פ"י מהל' נזקי ממון הלכה ב סמג עשין סז:

הגהות הב"ח

(ו) גמ' לקמן דף מב. ומ"ש ד"ה אי אי וכו' ובפרק החליל. וע"ש ובתוס' ד"ה אי משום וע"ש:

גליון הש"ס

גמ' וצריכי. עי' תוספות מהריב"ל מ"ל סימן כג ד"ד: שם סתם שוורים לאו בחזקת שימור. עי' לקמן דף מה ע"ב תוד"ה בחזקת שימור: שם קנסא קסבר סתם. עי' לקמן דף כד ע"ל תוס' ד"ה השתא: תוס' ד"ה אי וכו' ובפרק החליל. וע"ש ובתוס' ד"ה אי משום וע"ש:

רבינו חננאל

ולא מיתוקמא בפני ב"ד [אלא] פרט לב"ד הדיוטות. על פי עדים פרט לחודה בקנס ואח"כ באו עדים דפטור ולמאן דאמר חייב משני סיפא איצטריכא ותני רישא אגו סיפא. בני חורין למעוטי עבדים. בני ברית למעוטי נכרים. וצריכא כו'. והנשים בכלל הנזק. מנהני מילי ופשטינן דמאורייתא השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה ולכל דינין שבתורה ולכל מיתות שבתורה וצריכין כו'. והניזק והמזיק בתשלומין. איתמר רב פפא אמר פלגי ניזקא ממונא סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי כלומר כשמורין הן אינם צריכים שומר לשמרם כי [הן בני] תרבות ולא הזהירה התורה לשמור אלא המועד שנאמר בו ולא ישמרנו בעליו ובדין דלא לישלם כלל ורחמנא קנסיה כי היכי דינטריה לתוריה. תנן הניזק והמזיק בתשלומין קשיא למ"ד קנסא הלא הוא אמר קנסא קנס רחמנא המזיק למיהב פלגי ניזקא לניזק דמדינא לא מיחייב מידי והיאך תנן כי המזיק גם הניזק משלם השתא דלאו דידיה שקיל בתשלומין איתא.